

СТАНОВИЩЕ

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по докторска програма „Икономика и управление (търговия)” в Стопанска Академия „Д. А. Ценов” – Свищов.

Изготвил становището: доц. д-р **ДОБРИН ГАНЧЕВ ГАНЧЕВ**

Технически университет – Габрово, катедра „Социални и стопански науки”,
Научна специалност: 05.02.18 „Икономика и управление”

Основание за написване на становището: съгласно Заповед
№ 1304/11.12.2024 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов” - Свищов

Автор на дисертационния труд:

Никола Иличов Илчев

Тема на дисертационния труд:

**„АДАПТИРАНЕ НА БИЗНЕС МОДЕЛ ЗА ТЪРГОВИЯ С
ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ И УСЛУГИ В ДИГИТАЛНА СРЕДА”**

I. Общо представяне на дисертационния труд

Представеният за становище научен труд обхваща 170 страници. Основното съдържание се състои от увод, изложение и заключение от общо 158 страници. Останалите включват списък с използваната литература, приложения и декларация за оригиналност. Библиографията обхваща 91 източника, от които 58 – на латиница, 22 – на кирилица и от Интернет – 11 източника. В изложението са включени 29 фигури и 12 таблици.

Изложението е структурирано в три глави, включващи теоретичните и методологически основи на пазара и моделите за търговия с хранителни стоки и напитки, бизнес модел за офлайн търговия.

В структурно отношение дисертационният труд отговаря на приетите и традиционни изисквания на придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Целта на дисертационния труд е върху базата на теоретично и емпирично интерпретиране на особеностите, факторите, практиките и процесите при онлайн търговията с хранителни стоки и напитки да се адаптира хибриден бизнес модел на офлайн дейност, успоредно с функциониране в дигитална среда.

За реализирането ѝ са дефинирани четири задачи.

Актуалността на изследването се свързва с динамичното развитие на сектора на търговията с хранителни стоки и напитки и влиянието, което

оказват процесите на дигитализацията в онлайн и офлайн в търговията.

Изследователската теза, представена от докторанта е, че преобразуването на определен бизнес модел за офлайн търговия с хранителни стоки и напитки изисква реструктуриране на основни процеси, за да се премине паралелно и към дигитална среда, което може да подобри взаимодействието с клиентите и да доведе до нарастване на удовлетвореността им.

Въведени са четири ограничителни условия в рамките на дисертационния труд.

Първата глава е свързана с идентифициране на базисни понятия, разграничаване в отделни категории на електронната търговия.

Представена е тенденцията за нарастване на онлайн търговията за периода 2018 – 2023 г. Отбелязва се, че потребителското търсене е важен двигател, който подтиква субектите към засилена иновационна активност. Идентифицирани са фактори, които водят до неговото нарастване. Един от основните е дигитализацията на пазара на хранителни продукти. Отбелязана е тенденцията към непрекъснато нарастване на мащаба на продажбите, независимо от силата и влиянието на факторите.

Маркетингът в социалните медии включва използване на различни платформи, което в крайна сметка довежда до увеличение на продажбите на онези субекти, които се включват. Важна роля играят различните търсачки, които чрез своите алгоритми допринасят за идентифициране и локализиране на потребителското търсене. Докторантът подчертава предимствата на търсачките в отделните компоненти на маркетинговия процес. Откроява ролята на урбанизацията за нарастване на потребителите на преработени храни и нарастването на интернет потребителите в световен мащаб. Прави оценка на хранителните продукти въз основа на тяхната хранителна, биологична и енергийна стойност. Поставя акцент на безопасността на храните и тяхната логистика, екологичните практики и предпочитанията към здравословните продукти. Докторантът изследва съвременните технологични промени.

Оценява необходимостта от отчитането на специфични фактори при адаптиране на бизнес-модел на магазин в стратегия за онлайн продажби. Докторантът създава интегративен модел на потребителските действия и поведение при онлайн пазаруване. Подчертана е важността на дигиталната трансформация при търговията с хранителни стоки и напитки и ролята на съвременните технологии в този процес.

Втора глава поставя акцент на основни фактори, свързани с търговията в дигитална среда. Дефинира четири измерения на качеството на електронната услуга. Разкрива зависимостта за дългосрочния успех на продажбата на храна онлайн от опита на клиентите с онлайн пазаруване. Прави констатацията, че съществуващите бизнес модели не могат да бъдат

приложени при онлайн пазаруването. Разглежда основни елементи на бизнесмодел при онлайн търговията с храни и напитки.

Разкрива водещата роля на иновациите при извършване на бизнес дейностите, като представя комбинации между технологии, бизнес модели присъствие на пазарите.

Изследва основните тенденции при онлайн търговията с хранителни стоки и напитки. Отбелязва влиянието на технологиите върху потребителските навици и промяната в начина на живот. Разглежда различни модели на електронна търговия с храни и напитки на глобалния световен пазар. Дава за пример конкретни компании и продукти, които придават „човешко лице“ на търговията с хранителни продукти в дигитална среда. Авторът посочва, че в нашата страна съществуват три основни бизнес модела за онлайн търговия с хранителни продукти.

Извършва комплексна характеристика на българската компания за онлайн търговия „Кънвиниънс“ АД със съответната платформа – ebag.bg, на базата на SWOT анализ. Автоматизацията, новите технологии и премахването на опашки и графици дават възможност за по-бързо удовлетворяване на услугите. Изказва становището, че благодарение на оформлението на „Dark Houses“ управлението на поръчките е значително подобро. Основен фактор за конкурентоспособността на компанията за онлайн търговия с хранителни стоки и напитки са складовете с тяхната вътрешна организация и съвременното оборудване. Иноваторите в сектора съчетават онлайн и офлайн търговията.

На базата на извършените изводи и анализи докторантът разработва **алгоритъм за създаване и внедряване на бизнес модел за търговия с хранителни стоки в дигитална среда, състоящ се от девет етапа.**

В третата глава изследователят представя бизнес модел за офлайн търговия с хранителни стоки и напитки. Избран е обект на изследването – верига магазини „Пацони Маркет“ ЕООД, локализирани в Русенска област.

Докторантът извършва анализ на правния и организационен статус на дружеството, разглежда основните елементи на бизнес модела. Отбелязва спецификата на модела – фирмата експлоатира и синхронизира физически и цифрови канали за дистрибуция на хранителни стоки и напитки.

На базата на основни финансово-икономически показатели, е извършен анализ на основни отчетни категории, които в основни линии открояват позитивни тенденции в икономическия статус на дружеството за десетгодишен период 2012-2021 г. Критичен елемент в дейността на всеки бизнес е генерирането на приходи. Разкрива предимствата и недостатъците при адаптиране на офлайн модела към онлайн хибриден модел. Анализира нагласите и удовлетвореността на потребители при онлайн търговия с хранителни стоки и напитки въз основа на предварително разработена методика. На базата на анкетна карта са обхванати респонденти от цялата страна на двукритериална основа, които пазаруват както онлайн, така и

офлайн през последните две години. Докторантът установява факторите, които имат решаваща роля сред потребителите при онлайн пазаруване. То е за предпочитане сред по-младата част от тях, докато по-възрастната част отдават предпочитания на офлайн пазаруването. Маркира възможните варианти за организационни иновации в бизнес модела.

Представя графичен модел на основните опорни точки за промяна на модела на „Пацони“ – ЕООД, като самото адаптиране може бъде осъществено на основа на четири конкретни елемента. Докторантът разработва три възможни сценария на бизнес-модела, като разликите се крият в отношенията с клиентите и партньорите. Препоръчва хибриден модел на адаптация, съчетаващ офлайн и онлайн присъствие.

Налице са съответните изводи и обобщения в края на всяка една от главите.

В **заклучението** в синтезиран вид са представени тенденциите в развитието на сектора на търговията на хранителни стоки и по-специално възможностите за адаптиране на пазарите и влиянието на процесите на дигитализация.

Представеният автореферат, в обем от 37 стандартни страници, отразява структурата и съдържанието на разработения дисертационен труд. Авторефератът е съставен на български и английски езици. Към автореферата на дисертацията са приложени 4 публикации. От тях 2 са статии и 2 са доклади, като всичките са разработени самостоятелно от докторанта. Една от тях е публикувана в чужбина.

Използваните източници са коректно цитирани. Представената декларация дава увереност за самостоятелност на научни изследвания и постигнатите от докторанта научни резултати.

Езикът и стилът показват задълбочено познаване на специфичната терминология в изследваната научна област.

Използваните подходи и методи са подходящи за провеждане на изследването. Приложена е съвкупност от логически и ретроспективен анализ на литературните източници (вкл. интернет проучване) за теоретичното характеризирание на изследвания проблем, синтез на първични и вторични данни относно избрания обект на изследване, сравнителен анализ на съществуващи бизнес модели, анкетно проучване, исторически подход, индукция и дедукция.

Необходимо е да отбележим ролята на научния ръководител доц. д-р Светослав Илиевски за реализирането на изследователската разработка.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Запознаването ми с дисертационния труд ми дава възможност да направя преценка, че посочените в автореферата научни и научно-приложни приноси от кандидата съответстват на съдържанието и резултатите на дисертационния труд. Посочените приноси могат да бъдат посочени като

обогатяване и конкретизиране на съществуващите научни знания и нови методи за решаване на конкретен проблем от научна и практическа гледна точка.

IV. Въпроси по дисертационния труд

1. Каква е ролята на блокчейн технологията при търговията с хранителни стоки и напитки?
2. Каква е динамиката на разходите за персонал на „Пацони“ – ЕООД при бизнес модела на онлайн търговия?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

В заключение смятам, че представеният за защита дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за прилагане на Закона в СА „Д. А. Ценов“- Свищов.

Това ми дава основание да поставя положителна оценка и с убеденост да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да гласуваме за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Икономика и управление (Търговия)“ на докторант Никола Иличов Илчев.

Дата:
03.02.2025 г.
гр. Габрово

Изготвил становището:

(доц. д-р Добрин Ганчев)